

BOMBASTISCH BOUWWERK

Geschiedenis beleven in opleidingsinstituut Vogelsang

In de Duitse Eifel bevindt zich een gigantisch complex met de idyllische naam Vogelsang. Een grote, stenen uitzichttoren steekt ver boven de bomen uit, er zijn veel slaapgelegenheden en helemaal onderaan de heuvel bevindt zich een groot meer. Ook is er veel ruimte om te sporten: een atletiekbaan ligt rond een mooi voetbalveld met een tribune die – wanneer je over het veld heen kijkt – de mogelijkheid biedt het blauwe meer te bewonderen. Kortom, een schitterende plek. Het geheel is gebouwd in 1934, en dan weet u het wel...

Na de machtsvername van Hitler in 1933 concludeerde de partijleiding van de NSDAP dat er te weinig gekwalificeerde leidinggevers waren binnen de partijtop. Daarom moesten er opleidingscentra worden gebouwd. Dr. Robert Ley kreeg de opdracht in Duitsland een aantal van deze centra te bouwen, zodat er in het Duizendjarige Rijk een sturende laag zou ontstaan van managers en andere leidinggevers. Het grote complex, niet ver van de grens met Nederland en België, moest een propagandistisch bouwwerk worden dat de idealen van het nazisme uitstraalde. En daarin is architect Clemens Klotz geslaagd. Het is een bombastisch geheel geworden waar je uren zoet kunt zijn door van de ene naar de andere plaats te wandelen – de nazikopstukken in spe zullen de afstanden ongetwijfeld marcherend hebben afgelegd. Het terrein was vanaf de bouw in 1934 hermetisch afgesloten van de buitenwereld. Alleen bevoorrechte nazi's kregen de kans zich op te werken binnen de hiërarchie van de NSDAP.

NIEUWE HORDE NAZI'S

Op het terrein bevinden zich kaal ingerichte slaapzalen. Dicht bij de slaapzalen is de eetzaal die plaats bood aan vijfhonderd man. Een van de eetzalen was tegelijkertijd een erezaal: de *Kultraum*. De zaal werd gebouwd ter herinnering aan de zestien samenzweerders die bij de mislukte staatsgreep van Hitler c.s. in 1923 omkwamen. De jonge nazi's moesten doordringen worden van de geschiedenis van hun partij en de vele opofferingen die hun grote leider zich had moeten getroosten om het land te leiden.

VOOR NIEUWE NAZI'S

Robert Ley, gepromoveerd als chemicus, was een typische carrièreman binnen de NSDAP. Hij had zich al vroeg als lid van de partij aangemeld (1924) en zat van 1933 tot 1945 in de (uitgeklede) Rijksdag. In mei 1933 werd hij benoemd tot leider van het *Deutsche Arbeitsfront* waarin werkgevers- en werknemersvertegenwoordigingen gedwongen werden samengevoegd. Zijn taak was een nieuwe horde nazi's op te leiden, en Vogelsang was daar de geschikte plek voor.

BILDUNG

De officiële naam van Vogelsang was het nationaal-socialistische Ordensburg; de jonge nazi's moesten niet de indruk krijgen dat ze bij een padvindersclub zaten waar ze het geluid van verschillende vogels moesten zien te onderscheiden. Integendeel, de jongemannen moesten worden klaargestoomd op een ordentelijke manier, buiten de samenleving, maar onder toezicht oog van de opleiders in het kamp. Dr. Ley had de opdracht nog meer opleidingscentra te bouwen. In totaal hadden er vier centra moeten komen, maar de oorlog verhinderde een en ander. Uiteindelijk werden er drie afgebouwd. De leerlingen (in de volksmond *Junker*

genoemd) zouden om het jaar van opleidingsplek veranderen. Na vier jaar moest de *Bildung* gereed zijn en zouden ze als nieuw kader klaar moeten staan de NSDAP en Duitsland aan te sturen.

De leerlingen werden voor het grootste gedeelte persoonlijk door Ley uitgekozen. Uiteraard waren er typische nazicriteria waaraan de aspirant-partijleiders moesten voldoen: je moest arisch, kerngezond (brildragenden vielen af), rond de 25 jaar en getrouwd zijn (volgens Ley ontbrak het een ongetrouwde man aan besluitvaardigheid).

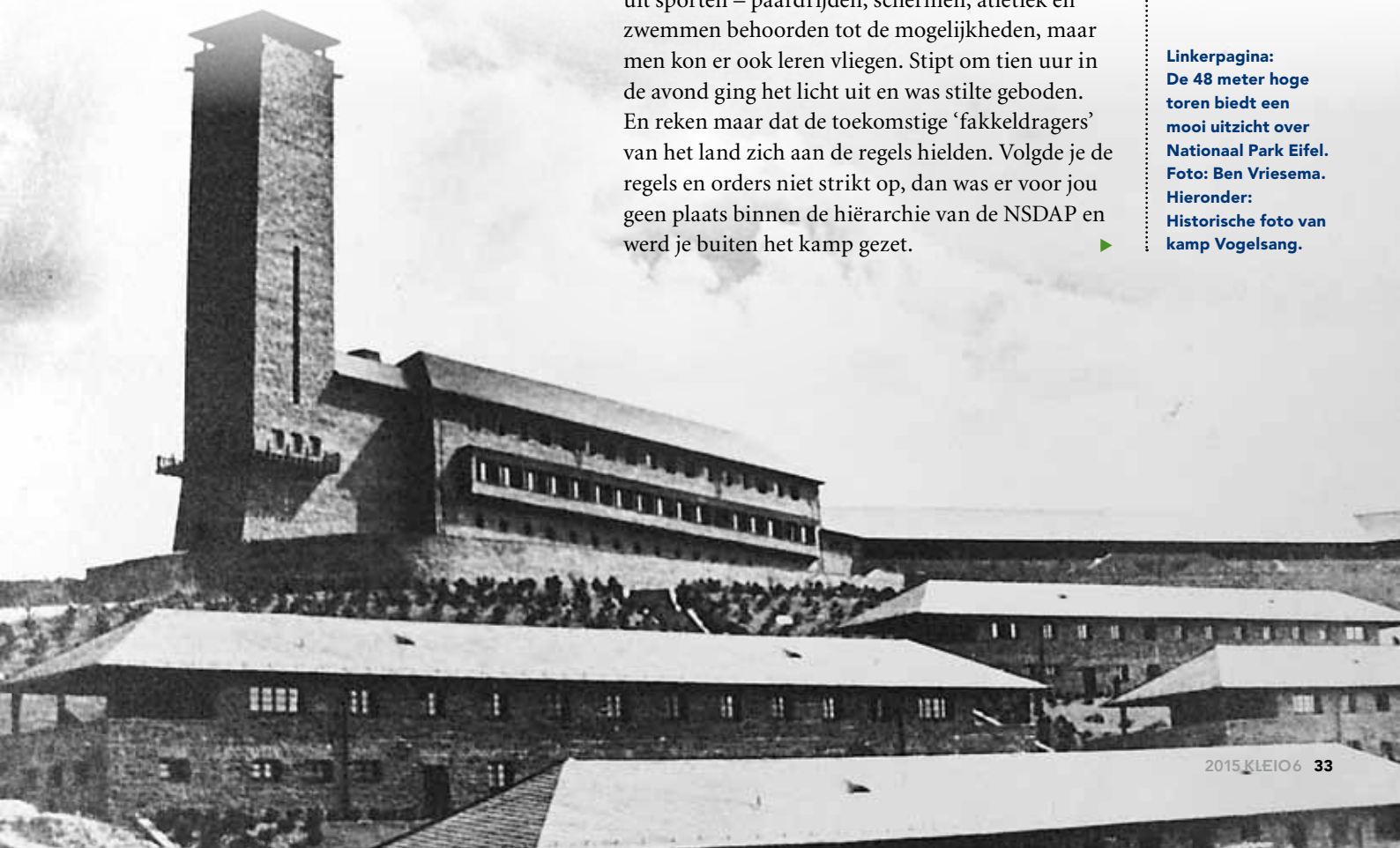
'DE JONGE NAZI'S MOESTEN NIET DE INDRUK KRIJGEN DAT ZE BIJ EEN PADVINDERSCLUB ZATEN WAAR ZE HET GELUID VAN VERSCHILLENDE VOGELS MOESTEN ZIEN TE ONDERSCHIEDEN'

DAGINDELING

Om zes uur 's ochtends moesten de jonge mannen opstaan om een uur later bij het appel de vlag te hissen. Daarna werd er gezamenlijk ontbeten en werd er groepswerk verricht. Om tien uur volgde een lezing. De inhoud van de lezing sloot steeds aan bij het nationaalsocialistische gedachtegoed en moest onder andere het antisemitisme onder de aanwezigen stevig verankeren. De middag bestond uit sporten – paardrijden, schermen, atletiek en zwemmen behoorden tot de mogelijkheden, maar men kon er ook leren vliegen. Stipt om tien uur in de avond ging het licht uit en was stilte geboden. En reken maar dat de toekomstige 'fakkeldragers' van het land zich aan de regels hielden. Volgde je de regels en orders niet strikt op, dan was er voor jou geen plaats binnen de hiërarchie van de NSDAP en werd je buiten het kamp gezet. ►

Ben Vriesema is hoofdredacteur van Kleio.

Linkerpagina: De 48 meter hoge toren biedt een mooi uitzicht over Nationaal Park Eifel. **Foto: Ben Vriesema.** Hieronder: Historische foto van kamp Vogelsang.





Boven: Historische foto van Ordensburg Vogelsang. Onder: Fackelträger (1936-1938), Willy Meller, Ordensburg Vogelsang. Met het (oorspronkelijke) opschrift: 'Ihr seid die Fackelträger der Nation, Ihr tragt das Licht des Geistes voran im Kampfe für Adolf Hitler.' Foto: Ben Vriesema.

HOOG BEZOEK

De Ordensburg werd door vele hoge nazi's bezocht. Goebbels, Göring, Himmler, Hess en ook Hitler zelf kwamen graag naar de bosrijke omgeving om er partijfunctionarissen toe te spreken en om een beeld te krijgen van het nieuw te vormen kader. Toch heeft Vogelsang niet lang dienst kunnen doen als opleidingscentrum. Nadat in 1936 de werkzaamheden klaar waren, duurde het slechts drie jaar voor Duitsland de oorlog verklaarde aan Polen en de Tweede Wereldoorlog uitbrak. De leerlingen en hun begeleiders moesten onder de wapenen.

NA DE OORLOG

Na de dood van Hitler in 1945 en de capitulatie brak er bij de geallieerden een discussie uit over wat te doen met Vogelsang. Moest het nazistische bouwwerk worden gesloopt of kon het worden hergebruikt? De Britse bezettingsmacht die verantwoordelijk was voor de noordelijke Eifel besloot het gebied te gebruiken als militair oefenterrein. De denazificatie van het complex ging in sneltreinvaart: alles wat deed denken aan de nazi's werd verwijderd, zo af en toe werd er ook zelfs met een mitrailleur op de grote propagandistische beelden geschoten. De kogelgaten zijn nog zichtbaar in 'De Fakkeldrager'. De tekst naast het beeld is niet meer geheel leesbaar, maar met een beetje fantasie kun je precies lezen wie op welke wijze vereerd werd.

Na 1950 namen de Belgen het gebied over en zorgden ervoor dat het militaire oefenterrein kon worden gebruikt door NAVO-soldaten. Uiteraard werden de voormalige slaapzalen van de nazileiders hergebruikt en sliepen er jonge Belgische militairen in. Er werd zelfs werk afgemaakt waar de nazi's nooit aan toe waren gekomen: de filmzaal. De

bouwwerkzaamheden aan de grote bioscoop – er was plek voor 1100 man – werden tijdens de oorlog gestopt. Het Belgische militaire bevel heeft de filmzaal af laten bouwen. De Belgen zijn gebleven tot het jaar 2005. Daarna kwam Vogelsang weer in Duitse handen waarna het opengesteld werd voor publiek. Tegenwoordig bevinden zich op het complex een hotel, een bezoekerscentrum, een café, een restaurant en een museum.

Vogelsang is echt een plek waar je een Huizingaiaanse ervaring kunt krijgen: door over het terrein te lopen en de megalomane naziarchitectuur te bekijken, ervaar je aan alle kanten het verleden. En dat net over de Nederlandse grens. Een bezoek meer dan waard! ■

